

Zárva a paradicsom?

KINÉL VANNAK A KULCSOK
CZENTNÁR SIMON
ÉRTEKEZÉSE

A kulcsok hatalmának jelentősége a Heidelbergi Kátében és a gyülekezeti életben

„Mi a kulcsok hatalma? A szent evangélium hirdetése és a keresztyén egyházfegyelem. Ezekkel nyitja meg Isten a hívőknek a mennyországot, illetve zárja be azt a hitetlenek előtt.”¹

A kulcsok hatalmáról szóló tanítás előzményei, illetve kifejtése a reformáció idején

Ahogy azt a Heidelbergi Káté is jelzi, a kulcsok hatalmáról szóló tanítás bibliai megalapozása elsősorban a Máté 16,18–19 szakasz:

„Te Péter vagy, és én ezen a kősziklán (ἐπι ταύτη τῇ πέτρᾳ) építem majd fel egyházamat, és a pokol kapui sem fognak diadalmaskodni rajta. Neked adom a mennyek országának kulcsait (τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν), és amit megkötsz a földön, kötve lesz az a mennyekben is, és amit feloldasz a földön, oldva lesz az a mennyekben is (Mt 16,18–19).

A Máté 18,18 szerint Jézus nemcsak Péternek, hanem a tanítványok közösségének is ezt az ígéretet adja: „Bizony mondom nektek: amit megköttök a földön, kötve lesz a mennyben is, amit pedig feloldotok a földön, oldva lesz a mennyben is.” Hasonló megbízatásról olvasunk János evangéliumában is: „A kiknek megbocsátjátok a bűneit, azok bocsánatot nyernek, akikéit pedig megtartjátok, azoknak a bűnei megmaradnak” (Jn 20,23).

A tétel teológiatörténeti előzményei a keresztyénség első századaiba nyúlnak vissza. A II. Helvét Hitvallás utal rá, hogy a római katolikus teológia már igen korán ezzel a tétellel kísérelte meg alátámasz-

¹Heidelbergi Káté, 83. kérdés-felelet.

tani a péteri primátus² intézményét, bár éppen az apostoli korhoz legközelebb álló teológusok, az egyházatyák (többek között Órigenész és Ágoston) nem Péterre, hanem Krisztusra, vagy legfeljebb Péter hitvallására vonatkoztatták Jézus szavait³. Sebestyén Jenő az utóbbi értelmezés örökségét képviselve így fogalmaz: „Az egyházi hatalom lényegében a kulcsok hatalma, amelyet először Péter kapott, miután ő vallotta meg először Krisztus messiánitását.”⁴

Látni fogjuk, hogy az evangéliumokban olvasható oldást és a kötést többen az Ézsaiás 22,20–22 ígéréteinek beteljesedéseként látják, ezen a ponton ugyanakkor kettéágazik az értelmezésük: egyesek az egyház képviselőiben fellépő Péternek, mások Krisztusnak tulajdonítják Dávid kulcsát. Ezek az értelmezések nem mondanak elent egymásnak, csak a gondolatmenetük kiindulási pontja különbözik. A Jelenések 3,7 fényében már egyértelműen látható, hogy Krisztus nyitja ki és zárja be az üdvösség ajtaját, és ezt választott szolgálain keresztül valóságosan gyakorolja már itt, a földön. Jézus ígérete ugyanakkor közvetlenül már Péter életében is beteljesedett:⁵ pünkösdi igehirdetésének nyomán megnyílt az ajtó a zsidók előtt (ApCsel 2), későbbi tanúságtétele nyomán a samaritánusok előtt (ApCsel 8), de később a pogányok előtt is (ApCsel 10). Az ígélet ezután az egyház mindenkori életében beteljesedik, mindazokban, akiket Péter képviselt.

A reformáció idején különösen égető problémaként jelentkezett az egyházi hivatalok tekintélyének kérdése, ezért érthető, hogy a reformátorok iratai, illetve a hitvallások is külön tételben foglalják a kulcsok hatalmával, és sokszor kifejezetten a római katolikus apostoli folytonosság (successio apostolica) tanával kapcsolatban fogalmaznak meg kritikájukat. Luther, Kálvin és az „újítók” nem újraértelmezni kívánták ezt a tanítást, hanem inkább visszatérni a Máté 16,18–19 helyes magyarázatához.

A Debrecen-Egervölgyi Hitvallás maga is megjelöli azokat a régi egyházi forrásokat (mindenekelőtt az egyházatyákat), akikkel egyetértésben és összhangban látja saját tanítását: a hitvallás szerzői így említik Augustinus, Ambrosius, Chrysostomos, Hieronymus és Cyprianus nevét.⁶

A fenti megállapításaink igazolását látjuk mindenekelőtt Luthernél, aki – a reformáció harcainak frontvonalában – a leginkább összetűzésbe került a hivatalával visszaélő egyházvezetéssel, s így nem véletlenül tér vissza műveiben újra és újra a kulcsok hatalmának témájához, hogy tisztázza az egyházi felsőbbség szerepének kérdését. 1530-ban külön művet is szentel a tanítás kifejtésének, de igehirdetéseiben is előszeretettel veszi elő a kérdést. A kulcsokról című, szenvedélyes hangvételű művében „drága” és „kedves” tanításnak nevezi a kulcsokat,⁷ s helyenként még az ironikus megjegyzéseket sem kerülve leplezi le a tétel megalapozására szolgáló bibliai alapszövegek téves értelmezéseit (Máté 16,19; 18,18), valamint azt a kiterjedt és bonyolult egyházjogi építményt, melyet ennek ürügyén a pápaság megalkotott. Luther szerint a korabeli egyház minden lehetséges földi és mennyei hatalmat igyekezett magához ragadni azzal, hogy ebből a tanításból kiindulva magának tulajdonította a „hatalom kulcsát” és a „tudomány kulcsát,” azaz minden létező emberi hatalom és tan felett kinyilvánította uralmát.⁸ A kötés félremagyarázásával a pápa inkább parancsol és törvényt hoz, mellyel rabba teszi és megfosztja szabadságuktól a lelkeket, míg Krisztus kötése „a lelkiismeret megszabadításáról és a bűnöktől való megmentésről” szól.⁹ A kötés és oldás nem utalhat a mi cselekedetünkre, ugyanis a mennyet valójában Krisztus nyitotta meg halála és feltámadása által.¹⁰ A kötésben és oldásban megfogalmazódó fenyegetés és ígélet tehát Isten cselekedetére mutat, nem pedig a miénkre, s ezért azokat csak hittel ragadhatjuk meg, nem mi eszközöljük ki.¹¹ A kulcsok tehát nem a földi fele-

²A Második Helvét Hitvallás, XVIII/22 (115).

³Osborne: Matthew, 627.

⁴Sebestyén: Református Dogmatika, 106.

⁵Osborne: Matthew, 628.

⁶Debrecen-Egervölgyi Hitvallás, 132.

⁷Luther: A kulcsokról, 105.

⁸Uo., 137–138.

⁹Uo., 108.

¹⁰Uo., 109.

¹¹Uo., 110.

melésre vagy kiátkozásra adattak az egyháznak, hanem az igehirdetői és tanítói szolgálatra. Azért hagyta Krisztus a földön a kulcsokat, hogy már itt megtörténjen az oldás és kötés: Isten a szóbeli ige által bocsátja meg a bűnöket, melyeket ránk, földi szolgálóira bízott.¹² Ahogy egy 1522-es igehirdetésében is mondja: „Mert ha azt hirdetjük: »Aki hisz, üdvözül« (Mk 16,16), akkor ez nyitást és oldást jelent. Ám ha ennek éppen az ellenkezőjét: »Aki pedig nem hisz, elkárhozik« (Mk 16,16), akkor ez bezárást és megkötözést sugall.”¹³ A Péternek adott megbízatással tulajdonképpen ezt mondja Jézus: „ha ti oldotok és kötök, úgy már én is oldottam és kötöttem.”¹⁴

1536-ban a schmalkaldeni cikkelyekben Luther három módot sorol fel, melyek útján az evangélium kifejti hatását („tanácsot és segedelmet [ad] a bűn ellen”): „Első módja az élőszóbeli Ige, amelyben bűnök bocsánatja hirdettetik az egész világnak; ez az evangéliom tulajdonképpeni tiszte. Második a keresztség. Harmadik az oltári szentség. Negyedik a kulcsok hatalma és az együttérző hittestvérek vigasztalása.”¹⁵ Tehát már Luthernél megtaláljuk az igaz egyház életgyakorlatáról tanúskodó három ismertetőjegyet.

A kulcsokkal kapcsolatban Luther gyakran ismételt gondolata, hogy a hivatalt nem egy személyben Péter kapta, hanem az egyház; s ez a megbízatása elsősorban nem is az ítéletmondást jelenti, hanem a segítséget és vigasztalást, melyet a bűntől terhelt ember az igehirdetésen keresztül megszólaló evangéliumban kap: „a feloldozás, vagyis a kulcsok hatalma szintén Krisztus által az evangéliumban szertett segedelem és vigasztalás a bűn és rossz lelkiismeret ellen...”¹⁶ Luther, aki maga is úgy élte meg újjászületését, mint aki „nyitott ajtón keresztül” lépett volna be az Édenkertbe,¹⁷ ezt a tanítást sem szemlélhette a megváltás öröme nélkül. Számára a kulcsok hatalma mindenekelőtt azt az örömhírt fejezi ki, hogy az egyházban továbbra

is hangzik a bűnbocsánat evangéliuma – az igehirdetésben közösségi, a gyógyásban egyéni szinten.

Heinrich Bullinger az 1556-ban kiadott, A keresztyén vallás summája című művének hatodik részében, a XVII. fejezetben, közvetlenül az igehirdetés szolgálatának és a megtérésnek összefüggésében beszél a mennysorság kulcsairól (A mennysorság kulcsai, amelyeket az Úr a szolgálóknak adott). Bullinger szerint „a kulcsok kérdése, amelyet az Úr az evangéliumban említ, nem más, mint Krisztus szolgálóinak az Isten házában végzett szolgálata.”¹⁸ Érvelésében az Ézsaiás 22,22 textusára épít, melyet a Jelenések 3,7-tel való összefüggésében – a kulcsokról szóló tanítás alátámasztásaként – előszeretettel említi az egyházi hagyományt.¹⁹ Bullinger ugyanakkor nem vonatkoztatja ezt a helyet azonnal Krisztusra. Értelemezése szerint az Úr azért helyezte Eljákím vállára Dávid házának kulcsát, hogy ő legyen az udvarmester; az udvar-

¹²Uo., 152.

¹³Luther: A keresztyén közösség alapja, 249.

¹⁴Luther: A kulcsokról, 150.

¹⁵Luther: A Schmalkaldi cikkek, 45–46.

¹⁶Uo., 48.

¹⁷Virág: Dr. Luther Márton önmagáról, 73–75.

¹⁸Bullinger: A keresztyén vallás summája, 119.

¹⁹Debreceen-Egervölgyi Hitvallás, 132; Osborne: Matthew, 628; Horton: The Christian Faith, 893

mester pedig mindig a király rendelkezései szerint cselekszik – azaz továbbra sem ő az úr, hanem csak szolgálja. Bullinger Krisztust a ház Urával azonosítja, akinek a kezében van az ország és az üdvösség, és „az Ő személyes rendelkezése szerint” adja át szolgálóinak a kulcsokat, hogy az embereket „az Ő országába, azaz az egyházba és az üdvösségbe beengedjék vagy abból kizárják.”²⁰ Ez a nyitás és zárás az ígértetés szolgálatán keresztül történik, amikor a hallgatók felismerik az örök élethez vezető utat és azon járnak, azaz Krisztusban hisznek; a hitetlenek előtt azonban bezárul a mennyország. „Itt azonban mindenki pontosan tudja, hogy senki nem bocsátja meg a bűnöket, csak egyedül Isten,“ azaz egyedül a Szentnek és Igaznak van joga arra, hogy megnyissa és bezárja az ajtót (Bullinger itt már a Jel 3,7-re utal).²¹ Isten megerősíti a szolgák földön elmondott szavait, de a belépés feltételét továbbra is Ő szabja meg. A szolgák csak az Uruk jóváhagyásával hirdethetik a nyitást és a zárást.

Az imént említett művében Bullinger csak egy rövid bekezdést szán a pápai hivatalal szemben megfogalmazott kritikának. Tíz évvel később, az 1566-ban kiadott II. Helvét Hitvallás XVIII. fejezetében (Az anyaszentegyház szolgáiról, rendeltetésükről és kötelességeikről) ugyanakkor már külön cikkely szól a péteri primátussal szembeni polémiáról (Mikor és hogyan került egy a többiek elé?). A szerző itt Jeromosra hivatkozik, aki maga is elítélő hangon szólalt fel az ellen, hogy „az ördög ösztönzésére versengések támadtak [...] vallás dolgában.”²² A kulcsok hatalmáról szóló részben hasonló bibliai helyekkel támasztja alá érvelését, mint a korábbiakban, és hangsúlyozza: az egyházi személyekre bízott hatalom csak hivatali, illetve szolgálati hatalom, melyet a teljes hatalommal uralkodó Krisztus határoz meg.²³

Kálvin János az Institutióban már az egyházzal szembeni szolgálat alapvetésében megemlíti a kulcsokat, később pedig több

fejezetben keresztül tárgyalja a pápasággal szemben felhozott ellenvetéseit.²⁴ Az egyház a bűnbocsánat helyszíne; tehát az Úr nem másol, hanem az egyházban részesíti kegyelmében az embereket.²⁵ Később kifejezetten az egyházfegyelemmel kapcsolatban hozza elő újra a témát.²⁶ A kulcsok tisztének gyakorlása lehet nyilvános és egyéni, azaz az ígértetésben és a személyes beszélgetésben is megvalósulhat, de tartalmilag minden esetben „az üdvösség tudományának” elsajátításáról szól.²⁷ Három fontos megjegyzést fűz Kálvin ehhez a tanításhoz: Isten előtt csak bűneink elengedése árán állhatunk meg, a magunk szentsége okán sohasem, a bűnbocsánat hirdetése az egyház tiszte és tulajdona, ezért csak az egyház közösségében nyerhetjük el; végül pedig a bűnbocsánatot az egyház szolgálja, lelkészei hirdetik meg számunkra. Érdekes, hogy Kálvin ezen a helyen először nem is a korabeli római katolikus tanítással vitatkozik, hanem az anabaptistákkal, akik nem akartak tudni az egyházi intés utáni visszafogadról.²⁸

Kálvin tanításában a kulcsoknak köszönhetően az egyházi élet szorosan hozzákapcsolódik a keresztyén tanítás szívéhez, az „üdvösség tudományához.” A tartalmi kötöttség mellett nagy megtiszteltetésben is részesülnek az egyház szolgálói: ígéretet kapnak arra, hogy a személyes számon tartásnak, illetve az ígértetésnek rendkívüli jelentősége van Isten tervében, hiszen az Úr ezeken keresztül hirdeti meg a bűnbocsánatot, azaz nyitja meg és zárja be az üdvösség ajtaját az emberek előtt.

Az 1562-es Debrecen-Egervölgyi Hitvallás az ekkleziológiai részen belül közvetlenül a bűnvallásról (gyónásról) és a feloldozásról szóló részeket követően beszél a kulcsok hatalmáról. Az oldás és kötés tisztének kérdésében a külső és belső kulcsok fogalmának megkülönböztetésével tisztázza az egyházi szolgák szerepét: „A kulcsok hatalma függ az Isten kegyelmétől és Krisztus érdemétől. Kinek a Szentlélek bensőleg

²⁰Uo.

²¹Uo., 120.

²²A Második Helvét Hitvallás, XVIII/22 (115).

²³Uo.

²⁴Kálvin: Institutio, 4,6–8 (220–266).

²⁵Uo., 4.1.21–2 (169).

²⁶Uo., 4.12.10 (322).

²⁷Uo., 4.1.22 (169).

²⁸Uo., 4.1.23 (170).

megbocsátott, annak csak külsőleg bocsáthatják meg bűneit a lelkipásztorok. Tehát a Szentlélektől függ a kulcsok tekintélye és hatalma.”²⁹ Tehát az oldást és a kötést közvetlenül a Szentháromság művének tekintti, az egyházi szolgák pedig ezt a kötést és oldást Isten igéjével „bizonyítják.”

A Heidelbergi Káté tanításának áttekintése

A Heidelbergi Káté a 31. úrnapján tárgyalja a kulcsok hatalmáról szóló tanítást, és a sákramentumok, pontosabban az Úr szent vacsorájának témájához szorosan kapcsolódva magyarázza meg annak jelentését a 83–85. kérdés-feleletben.³⁰ A Káté által megmutatott sákramentumi gyakorlat tükrében világossá válik, hogy az igehirdetés és az egyházfegyelem rendkívüli jelentőséggel bír az egyház életében: mindezek kulcsok, melyek a mennyország ajtaját nyitják ki és zárják be. E hármas körben (igehirdetés, sákramentumok és egyházfegyelem) az igaz egyház jegyeit ismerjük fel, de nem pusztán úgy, mint egy szempontrendszer elemeit, hanem úgy, mint az egyház életét szervesen meghatározó cselekményeket.

A Heidelbergi Káté tehát az úrvacsorához köti az oldást és a kötés hivatalát, sőt, a hitetlenek sákramentumoktól való eltiltását kifejezetten az egyház kötelességének nevezi. Vannak, akik számára ez a gyakorlat elsősre indokolatlannak vagy túlkapasznak tűnik (pl. Eduard Thurneysen így vélekedik³¹), a Káté által javasolt eljárás azonban semmiképpen sem önkényes eszköze az egyházfegyelemnek, hanem az apostol intéséből fakad (1Kor 11,28–29), illetve abból a felismerésből, hogy az úrvacsorára a hit és a közösség gyakorlásának legbensőségesebb megnyilvánulása. A megvonás tehát nem megtorlás vagy megalapozatlan tekintélygyakorlás a hitetlenekkel szemben, hanem – amint arra a 82. kérdés-felelet is utal, – éppen az ember (az egyes emberek és a közösség egésze) védelmében szól. Pál intése arra emlékezteti a gyülekezet tagjait, hogy Isten szövetsége és kegyelme rendkívüli ajándék, ezért a sákramentumoknak minden időben megbecsült helyet kell elfoglalniuk a gyülekezet életében. Aki pedig „hitetlen és istentelen”, az Isten haragját vonná magára az úrvacsorában, mert úgy venné magához a bűnbocsánat jelét, hogy közben a szívében elutasítja a bűnbocsánatot. Tavaszty Sándor így értelmezi a Káté útmutatását: „Az egyházfegyelem tehát nem a bűn megtorlása, mint valami büntetőjogi eljárás, hanem mint igehirdetés a legmagasabb értelemben vett építő

²⁹Kiss: A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései, 133.

³⁰A Heidelbergi Káté, 83–85 (44–45).

³¹Thurneysen: A lelkigondozás tana, 27–28; idézi: Fekete: A Heidelbergi Káté magyarázata, 378.

aktus. Egyházfegyelem alatt lenni annyi, mint Isten megmentő szeretete alatt lenni.”³²

Zacharias Ursinus és Caspar Olevianus két további kérdés-feleletben részletezi a kulcsokról szóló tanítást: ezek bemutatják, hogy „hogyan nyílik meg és zárul be a mennyország” az igehirdetés (84. kérdés-felelet) és az egyházfegyelem (85. kérdés-felelet) szolgálatán keresztül.

„Hogyan nyílik meg és zárul be a mennyország a szent evangélium hirdetésével? Úgy, hogy Krisztus felhatalmazása szerint a hívőknek együtt is, személyesen is tudtul adja: Isten Krisztus érdeméért minden bűnüket valóságosan megbocsátja, valahányszor az evangélium ígérését igaz hittel elfogadják. Viszont minden hitetlennek és képmutatónak tudtára adja, hogy mindaddig rajtuk van Isten haragja és az örök kárhozat, amíg meg nem térnek. Ez az evangéliumi tanúság, amely szerint Isten mind most, mind a jövő életben ítél.”³³

Az igehirdetés (azaz az evangélium hirdetésének) közösségi egyénis szinten is megnyitja a bűnbocsánat lehetőségét a hívők előtt, a hitelenség esetében pedig ítéletet hirdet. Úgy tűnik, az oldás és a kötés szolgálata a Kátében egyszerre bír jelenkori és eszkatológiai dimenzióval, mivel az ítélet alapja minden időben Krisztus és a Krisztusba vetett hit lesz. Azzal, hogy az evangéliumot tanúságnak nevezi, a Káté az igehirdetés felelősségét is hangsúlyozza.

„Hogyan nyílik meg és zárul be a mennyország a keresztyén egyházfegyelemmel? Úgy, hogy Krisztus felhatalmazása szerint azokat, akik névleg keresztyének ugyan, ám a keresztyén tanítástól és életfolytatástól elszakadtak, testvéreileg többször meg kell inteni. Ha tévelygésükkel és bűnükkel fel nem hagynak, le kell leplezni őket a gyülekezet előtt, vagy a gyülekezet megbízottai előtt. Ha ezek intésére sem térnek meg, akkor a gyülekezet zárja ki

őket a maga sákramentumi közösségéből, és Isten is kizárja őket Krisztus országából. De mihelyt igazi javulást ígérnek, s arról tanúságot is tesznek, akkor Krisztus és az egyház tagjaiként vissza kell őket fogadni.”³⁴

Az egyházfegyelem kérdésében a Káté szerzői mind az elmélet, mind pedig a gyakorlat szempontját az egyház figyelmébe ajánlják, amikor hangsúlyozzák, hogy az íntést a „tanítás és életfolytatás” („tanfegyelem és életfegyelem”³⁵) tekintetében elszakadt tagok felé szükséges alkalmazni, s abban mindenekelőtt a testvéri hozzáállás és a Jézus által kijelölt fokozatosság elve a követendő út (Mt 18,15–18). Itt is határozottan megmutatkozik, hogy az egyházfegyelem célja nem az elhamarkodott ítélethirdetés, hanem Isten szentségének és szeretetének együttes szem előtt tartása a gyülekezetben, s ennek nyomán a megtérés és a visszafogadás.

Karl Barth 1948-ban kiadott, befejezetlen kátémagyarázatában ezekre a kérdésekre már nem jutott magyarázat, de a tételmondatát elolvashatjuk. A Káté gondolatmenetét Karl Barth a közösségi és egyéni szempont szem előtt tartásával foglalja össze, és önvizsgálatra hívja az egyházat: valóban úgy éli meg a hitét, mint „felelős életdöntést”?

„Az élő gyülekezetben az evangélium hirdetése és annak eseményszerű megbizonysítása a keresztségben és az úrvacsorában azzal az üdvös erővel bír, hogy minden egyes tag hitét és a közösség hitét is vizsgálja mind tárgya, mind jellege terén, és felelős életdöntésként vizsgálva a hitelenektől azt megkülönbözteti.”³⁶

Kinek a tiszte tehát az oldás és a kötés? A Heidelbergi Káté egyértelműen Istennek tulajdonítja a hatalmat, aki nem egy személy kezébe helyezte a kulcsokat, hanem az egyház igehirdetésében és közösségében mutatja meg, hogy Igéje „élő

³²Tavaszy: Református keresztyén dogmatika, 268.

³³Heidelbergi Káté, 84. kérdés-felelet.

³⁴Heidelbergi Káté, 85. kérdés-felelet.

³⁵Fekete: A Heidelbergi Káté magyarázata, 374.

³⁶Barth: A keresztyén tanítás a Heidelbergi Káté alapján, 130.

és ható” (Zsid 4,12). Péter és a gyülekezet nem képes fenntartani, megőrizni az egyházat; csak annyit tehet, hogy bizonyosságot tesz a Messiásról.³⁷ Az egyház nem ítélkezhet büszkén vagy önkényesen, hanem egyedül alázattal és csodálattal fogadhatja Jézus ígérését: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket elutasít, engem utasít el, és aki engem elutasít, az azt utasítja el, aki elküldött engem” (Lk 10,16). Krisztus követői csak istenfélelemmel szemlélhetik Isten munkálkodását, amikor azt látják, hogy igehirdetésük és életük „Krisztus jó illata [...] Isten dicsőségére az üdvözülők és az elkárhozók között” (2Kor 2,15–16). Nem tehetünk mást, csak Pállal együtt alázattal kérdezhetjük: „De ki alkalmas erre?”

A kulcsok hatalmáról szóló tanítás helye a református dogmatikában

A reformátoroknál egyöntetűen látható, hogy a kulcsok hatalmának tanítása az

ekkléziológia tételén belül foglal helyet. A Heidelbergi Káté a sákramentumokat követően, más hitvallások és művek a bűnbánat és a feloldozás, az igehirdetés, illetve az egyházi szolgálatok rendje (tisztsegek) témájával kapcsolatban érkezik el ehhez a kérdéshez.

Tavaszy Sándor a Káté logikáját követve az egyháztanról szóló fejezetben, azon belül pedig az egyház jegyeit követően tárgyalja a kulcsok hatalmát, és úgy beszél róla, mint amely „az »igazi« egyház élettevékenységének alapja.”³⁸ Sebestyén Jenő dogmatikája az egyházkormányzásról szóló fejezet után mutatja be az egyház hatalmának kérdését.³⁹ Fekete Károly hasonló fogalomkörrel dolgozik, amikor a potestas docendi (igehirdetés) és a potestas disciplinae (egyházfegyelem) hivatalának összefüggésében helyezi el a tételt, s ezzel az elméletet a gyakorlati jelentőségében vizsgálja, célját pedig a misszióban és a lelkipozásban találja meg.⁴⁰

³⁷Osborne: Matthew, 631.

³⁸Tavaszy: Református keresztyén dogmatika, 270.

³⁹Sebestyén: Református Dogmatika, 106.

⁴⁰Fekete: A Heidelbergi Káté magyarázata, 379.

A kulcsok tehát – amint azt említettük – az egyház életét szervesen meghatározó cselekmények, Fekete Károly szavaival fogalmazva: „Az ígét nemcsak hirdetni kell, hanem érvényt is kell neki szerezni.”⁴¹ Ezt felismerve állítja Michael Horton, hogy az egyház küldetése tulajdonképpen azonos az egyház ismertetőjegyeivel.⁴² Horton megjegyzésének fényében úgy látjuk, hogy a kulcsok hatalmáról szóló tanítás nem pusztán függelék a keresztyén hitvallásban, és nem is csak egy időleges vitatéma (azaz nem csupán egy kordokumentuma a római katolikus teológiával szembeni polémiáknak), hanem egy olyan határozott iránymutatás, mely egyrészt missziói megvilágításba helyezi az egyház életét, másrészt – a tekintélyt Istenre visszavezetve – Isten hatalmának fényében mutatja meg az igehirdetés, a sákramentumok és az egyházfegyelem jelentőségét. A kulcsok tanításának köszönhetően az egyház felelősséggel végzett szolgálatát elhelyezhetjük a hit és a misszió koordináta-rendszerében.⁴³ Így látja meg ennek a szolgálatnak a missziói irányultságát Szűcs

Ferenc is: „az igehirdető egyház részesedik abban az örömben is, hogy ajtónyitó szolgálata nyomán sokakat lát belépni a menynek országába.”⁴⁴

A kulcsok hatalmáról szóló tanítás jelentősége a gyülekezeti életben

Úgy tűnik, a kulcsok hatalmáról szóló tanítás háttérbe szorult az egyházi életünkben, pedig az abban felvetett kérdések segíthetnek gyülekezeti szolgálatunk helyes hangsúlyainak megtalálásában, a hívők identitásának formálásában, az egyházban betöltött szerepek tisztázásában. Ha valóban időszerűnek ismerhetjük fel a Heidelbergi Káté lelkületét és meglátásait, vajon miben tudjuk azokat korunk kihívásai között is alkalmazni a szolgálatunkban?

A kulcsok szerepe az igehirdetésben

– A kulcsok hatalmáról szóló tanítás segít annak megértésében, hogy a keresztyének – s mindenekelőtt a szolgálatban eljárók – szavaiknak rendkívüli jelentősége, súlya van. Vajon mennyire vagyunk tudatában annak gyülekezeteinkben, hogy az igehirdetés égető szükség és rendkívüli felelősség? S van, aki felelősséget vállal az igehirdetés tartalmáért? (Ezért szükséges elismerni az egyházi hivatalokat, a pásztori, presbiteri, tanítói és diakónusi szolgálatot.) Konrad Stock az igehirdetés felelőssége mellett a „teológiai kompetencia” (theologische Kompetenz) szükségességét is hangsúlyozza az egyház szolgálatában.⁴⁵

Vajon úgy tekintünk az igehirdetés szolgálatára – akár az evangélizáló, akár a tanító prédikációkra –, hogy egy-egy ilyen alkalom életet meghatározó jelentőségű lehet a hallgatóink számára? Ilyen szempontból minden alkalom rendkívüli, mert nem tudhatjuk, hogy ki az, aki számára ilyenkor nyitottunk ajtót, és ki az, aki előtt bezárult az ajtó.

⁴¹ Uo., 374.

⁴² Horton: *The Christian Faith*, 894.

⁴³ Fekete: *A Heidelbergi Káté magyarázata*, 375.

⁴⁴ Szűcs: *Hitvallásismeret*, 118.

⁴⁵ Stock: *Einleitung in die Systematische Theologie*, 250–251

Az sem mindegy, hogy mi előtt nyit vagy zár be ajtót az igehirdetésünk. A kulcs metaforája az ókori világban a hatalomhoz, a felsőbb tudáshoz való hozzáférést jelképezte, illetve a mennyei birodalom megnyitásának képességét.⁴⁶ A Káté egyértelműen megfogalmazza, hogy a keresztyén igehirdetés nem valamiféle intellektuális érdekességet vagy szórakoztató információkat közöl, de nem is érzelmi simogatásul szolgál, hanem tartalma az ember egészét (értelmi és érzelmi képességeit is) magába ölelő, testet és lelket is érintő evangélium. Ha nem a Krisztus érdeméért elnyert bűnbocsánat az igehirdetés alapja, tartalma és célja, akkor az igehirdetés nem a mennyek országa előtt tárja fel az ajtót. A kulcsok hatalmáról szóló tanítás a személyessé válás pillanatában ragadja meg a szótériológiai tanítást. Luther nyomán kimondhatjuk, hogy a kulcsoknak köszönhetően úgy tekinthetünk az igehirdetésünkre, mint amely „a lelkiismeret megszabadításáról és a bűnöktől való megmentésről szól.”

Egyszerre ülteti el bennünk a bizalmat Isten iránt és a felelősségtudatot a szolgálatban, ha tudatosítjuk: a nyilvános és személyes igehirdéseinken keresztül Isten cselekszik. J. I. Packer rácsodálkozik a szuverén Isten munkálkodására az ember szívében, ez a felismerés azonban véletlenül sem tétlenségre indítja őt, hanem arra, hogy átérezze az evangélizáció jelentőségét: ha tudom, hogy Isten cselekszik, akkor ez a felismerés bátorra, türelmessé és imádkozó emberré tesz.⁴⁷ Milyen nagy megtiszteltetés Istentől, hogy szolgálatra választ egyeseket, és eszközként használja őket az új életek születésében!

Joggal kérdezheti a Heidelbergi Káté olvasója, hogy hol található a szövegben a missziói lelkület. A felületes vizsgálódó azt a választ adhatja erre a felvetésre, hogy a XVI. században mindenki az egyházhoz tartozott, ezért a reformátorok nem is gondolkodtak még misszióban. A műveik ugyanakkor korántsem igazolják ezt a könnyelmű ítéletet, és világos tanúságát adják annak, hogy nem voltak tájékozatlanok a koruk társadalmának lelki állapotával kapcsolatban. Nem írt volna Luther ilyen nagy hévvel a kereszt teológiájáról, nem

hangsúlyozta volna Kálvin ilyen odaadóan az újjászületés és megszentelődés szükségességét, ha nem látták volna kihívásnak a keresztyén név alatt rejtőzõ szívek állapotát.

Ezzel együtt látható, hogy a Káté valóban a egyházon belüli hitformálódást helyezi előtérbe, és ezért mindenekelőtt az otthoni, illetve gyülekezeti katechézisben kell meglátni a hitvallás útmutatásának gyümölcsöző lehetőségét. Általánosan az evangélium hirdetésében, illetve ott, ahol a hívők forgolódnak: a családokban és a gyülekezetekben.

A kulcsok szerepe az egyházfegyelemben

Sajnos az egyházfegyelem gyakorlata eltűnt gyülekezeteinkből, sőt, sokszor félre is értjük, hogy miről szól. A kiigazítás, az intés ma lehetetlennek tűnik egy közösség életében. Hogyan mondhatná meg bárki a másíknak, hogy akár az erkölcs, akár a tanítás szempontjából eltévedt? Korunkban nincsenek téves meglátások, csak eltérő vélemények. Pedig lenne helye a gyülekezeteinkben az egyházfegyelemnek, mely nem mást jelent, mint az egymás számon tartását, intését, tanítását és vigasztalását.⁴⁸ Krisztus testében nem a bibliai alapokon megfogalmazott intés jelenti a szeretetlenséget, hanem éppen a hallgatás és a közömbösség. A gyakorlatban felünk a gyümölcstelenségtől és az elrettentéstől, pedig tíz szeretettel és érdeklődéssel elmondott szó mellett egyáltalán nem tűnik szeretetlenségnek egyetlen intés. Sőt, akit egyébként számon tartanak a gyülekezetben, és aki része a közösség életének, az a bizalom légkörén belül kifejezetten hálával fogadja majd a kritikát is. Az ilyen gyülekezeti tag sajátjának érzi a közösséget, fontosnak tartja a gyülekezeti tagságát, és így az egyházfegyelem is értelmet nyer számára.

A személyes intés tartalmilag meghatározott, és a bibliai tanításnak megfelelő értékeket és prioritásokat követi. Módszerességében Jézus tanítását követi, mely a Máté 18,15–20-ban olvasható útmutatásnak megfelelően a szeretet, az igazsághoz való ragaszkodás és a fokozatosság elvét követi,⁴⁹ s mindvégig szem előtt tartja a célt, mely nem a kirekesztés, hanem elsősorban a visszasegítés és a vissza-

⁴⁶ Osborne: Matthew, 628.

⁴⁷ Packer: Az evangélizáció és Isten szuverenitása, 116–123.

⁴⁸ Fekete: A Heidelbergi Káté magyarázata, 374.

fogadás.⁵⁰ Ez az intés az evangélium bibliai mintázatában, a bűn felismerése, megvallása, a kegyelem megtapasztalása, valamint a megszentelt, Krisztusnak odaszánt élet keret-történetében lehetséges.

Amennyiben a kulcsok hatalmának tanításán belül helyesen ragadjuk meg az egyházfegyelem lényegét, úgy felismerhetjük, hogy az mindenekelőtt az egymással való törődésről szól. Francis Schaeffer különleges összefüggésbe helyezi a keresztyének közösségében megélt szentséget és szeretetet: ha a gyülekezet tagjai számon tartják, szeretik egymást, akkor az a világ előtt jellé lesz, hiszen maga Jézus ígérte meg tanítványainak:⁵¹ „Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást” (Jn 13,35). Michael Horton helyes meglátása szerint az egyház elsősorban nem azért vállalt felelősséget, hogy a világ életvitelét vizsgálja, hanem hogy önmaga felé gyakorolja az egyházfegyelmet, és így „megőrizze Krisztus nyájának békességét és jólétét a tan és élet szempontjából.”⁵² Természetesen ez nem lehet kifogás arra, hogy ne képviseljük a világban Krisztus szentségét és szeretetét – ez azonban már a világ felé irányuló misszió területéhez tartozik.

Látjuk tehát, hogy a kulcsok hatalmáról szóló tanítás legalább annyira fontos a homiletikai, illetve lelkigondozói hozzáállásunk szempontjából, mint a dogmatikában. Az Isten iránti bizalom és felelősségtudat segít abban, hogy a hit és a misszió, az elmélet és gyakorlat, a tanítás és a kegyes élet összefüggéseiben láthassuk gyülekezeti életünk minden napjait. Amelyik gyülekezet nem gyakorolja a kulcsokat, ott a tagok nem tartják számon egymást; azoknak nem lesz ismertetőjelük a szeretet.

„Hiszen a kulcsok mindarra vonatkoznak, amivel segíteni tudok felebarátaimon: a vigaszra, amit egymásnak nyújtunk; a nyilvános és a magángyónásra, a feloldozásra, de legáltalánosabb értelemben mégis az igehirdetést takarja”⁵³ – mondja Luther.

⁴⁹ A helyes fegyvelmezés útja hasonlóan jelenik meg Luthernél; Luther: A kulcsokról, 156; Szűcs: Hitvallásismeret, 119.

⁵⁰ Szűcs: Hitvallásismeret, 119; Fekete: A Heidelbergi Káté magyarázata, 379.

Felhasznált irodalom

A Heidelbergi Káté, Budapest, Kálvin Kiadó, 2016.

A Második Helvét Hitvallás, Budapest, Kálvin Kiadó, 2017.

Barth, Karl: A keresztyén tanítás a Heidelbergi Káté alapján, Budapest, Kálvin Kiadó, 2013.

Bullinger, Heinrich: A keresztyén vallás summája, Zürich, Limache Verlag, 1997.

Fekete Károly: A Heidelbergi Káté magyarázata. Hálaadásra vezető vigasztalás 129 kérdés-feleletben, Budapest, Kálvin Kiadó, 2015.

Horton, Michael: The Christian Faith. A Systematic Theology for Pilgrims On the Way, Grand Rapids, Michigan, Zondervan, 2011.

Kálvin János: Institutio. A keresztyén vallás rendszere, II. kötet, Budapest, Kálvin Kiadó, 2014.

Luther: A keresztyén közösség alapja. Prédikáció Péter és Pál napján, in: Csepregi Zoltán – Fabiny Tibor et al. (szerk.): Luther válogatott művei, 6. kötet, Prédikációk, Budapest, Luther Kiadó, 2015, 242–249.

Luther Márton: A kulcsokról, in: Masznyik Endre (szerk.): D. Luther Márton Egyházszerzői Íratai, VI. kötet, Pozsony, Wigand K. F. Könyvnyomdája, 1914, 101–165.

Luther Márton: Luther hitvallása – A Schmalkaldi cikke, Budapest, Hornyánszky Viktor R.-T. magyar kir. udv. Könyvnyomdája, 1937.

N.-Váradon és Debrecenben 1561. és 1562-dik években tartott zsinatok, és az egri szövetkezés (confoederatio), in: Kiss Áron (szerk., ford.): A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzése, Budapest, Magyarországi Protestáns Egyház, 1881, 58–285.

Osborne, Grant R.: Matthew, in: Clinton E. Arnold (ed.): Exegetical Commentary on the New Testament, vol. 1, Grand Rapids, Michigan, Zondervan, 2010.

Packer, J. I.: Az evangélizáció és Isten szuverenitása, Budapest, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, 2001.

Schaeffer, Francis A.: Ismertetőjelük a szeretet, in: Francis A. Schaeffer: A nagy evangéliumi katasztrófa, Budapest, Evangéliumi Kiadó, 2020, 147–173.

Sebestyén Jenő: Református Dogmatika, III. Kötet, Budapest-Gödöllő, Iránytű Kiadó, 1994, 106–107.

Stock, Konrad: Einleitung in die Systematische Theologie, Berlin, de Gruyter, 250–251.

Szűcs Ferenc: Hitvallásismeret, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar, 2007.

Tavaszy Sándor: Református keresztyén dogmatika, Kolozsvár, Protestáns Teológiai Intézet, 2006.

Thurneysen, Eduard: A lelkigondozás tana, ford. Varga Zsigmond, Budapest, Református Egyetemes Konvent Sajtóosztálya, 1950.

Virág Jenő: Dr. Luther Márton önmagáról, Budapest, Ordass Lajos Baráti Kör, é. n.

⁵¹ Schaeffer: Ismertetőjelük a szeretet, 173.

⁵² Horton: The Christian Faith, 896.

⁵³ Luther: A keresztyén közösség alapja, 249.